

Asia: VN/26856/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölainsi

Lausunnonantajan lausunto. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi ympäristöministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

PELASTETAAN PIELAVEDEN LUONTO RY:N LAUSUNTO:

Yhdistyksemme kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto pienen savolaisen kunnan asukkaiden puolesta.

Lakiehdotuksen sisältö on yhdistyksemme mielestä summittainen ja monet termit ovat epätarkkoja. Lakiehdotukseen olisi sisällytettävä tarkat säännökset mm. ylikunnallisiin toimintoihin ja kaavayhteistyöhön. Keskitymme lausunnossamme pääasiassa tuuli- ja aurinkovoimateollisuushankkeisiin sekä vetytalouteen, akkuvarastoihin sekä datakeskuksiin. Nämä lähinnä kunta- ja maakuntatasolla. Tärkeimpiä kohteita toiminnassamme on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja asukkaiden fyysinen ja sosiaalinen hyvinvointi.

Joudumme lausunnossamme esittämään kommentteja ehkä väärin otsikoiden alla, koska sopivia otsikoita tärkeäksi katsomiimme asioihin ei ole.

Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

Kuntien ja koko yhteiskunnan tehtävä on varmistaa asukkaiden terveellinen ja turvallinen elinympäristö sekä sosiaalinen hyvinvointi. Viranomaisten pitää myös huolehtia koko maan turvallisuudesta ja huoltovarmuudesta tämänhetkisen geopoliittisen uhan vallitessa. Tämä lakiluonnos ei toteutuessaan turvaa näitä eikä monta muutakaan viranomaisen tehtävää, toimet eivät varmista oman kansan etuja. Suunnitelluilla toimilla mahdollistetaan luonnonvarojen riistäminen ulkomaisten pääomasijoittajien eduksi, haitat jäävät veronmaksajiemme maksettavaksi, nykyisten ja tulevien sukupolvien rasitteeksi. Suomesta tehdään siirtomaa. Lakiluonnoksessa ei ole esitetty tulevaisuuden visiota. Kun luvatut "hyödyt on saatu" ja olisi luonnon ennallistamisen ja köyhtyneen ja autioituneen maaseudun edes jonkinlainen korjaaminen on mahdollista, niin varat ja toimijat ovat kadonneet.

Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Kasvukeskukset eivät tule toimeen ilman ympäröivän maaseudun elinvoimaisuutta ja sen asukkaita. Nopea ja suunnittelematon energiamurros tuhoaa maaseudun elinvoimaisuuden ja ajaa väen etelään ja ulkomaille. Muistissa on 60-70 -lukujen muuttoliike Ruotsiin, kokemusta pitäisi hyödyntää nykyisessä suunnittelussa. Pääkaupunkiseudun kustannustaso ei mahdollista sinne muuttaneen väen työllisyyttä ja toimeentuloa, seurauksena ovat sosiaaliset ongelmat. Pääkaupunkiseudun ulkopuolisen (koko maa) alueen tyhjentäminen ja muuttaminen energiatalouden tuotantoalueeksi on estettävä. Taloudellinen ja sosiaalinen hyvinvointi on taattava myös maaseudulle, eikä pilattava sitä "vihreän siirtymän" keinoin. Tuuli- ja aurinkovoima ei ole ainoa energiantuotantomuoto, taloudellisia resursseja on kohdennettava myös tuotanto- ja säävarmaan ydinvoimaan.

Kommentit luvusta 4 Maakuntakaava

Maakuntakaavan merkitys näyttää jäävän hieman taka-alalle, kuntakohtainen kaavoitus taas voimistuu. Tämä ei ole oikea suunta, kokonaisvaikutelma hämärtyy. Maakuntakaavan luontoon liittyviä vaikutuksia pitäisi tutkia tarkemmin, ne ovat liian suurpiirteisiä ja usein hämärin käsittein ilmaistuja. Tarkennettua tietoa tarvitaan kaavaselostuksessa. Maakuntakaava näyttää ainakin Pohjois-Savossa "ylhäältä ohjatuksi", tämä ei tarkoita pelkästään valtiota vaan maailmanlaajuisia suuria suunnitelmia.

Maakuntakaavoitukseen pitäisi saada takaisin "hiljaiset" ja "pimeät" alueet.

Alueiden hiilitaseet pitää pysyttää alueella, kompensointi jostain muusta alueesta tai jopa "köyhistä maista" ei ole mahdollista. (Vlite: EU-komissio)

Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

Lakiluonnoksen yleiskaavaosuus on pääpiirteissään toimiva. Yleiskaavakäsité pitäisi kuitenkin laajentaa ylikunnalliseksi, ainakin tietyiltä osin. Nykyiset energiahankkeet sijoitetaan usein kuntien rajoille, jolloin naapurikunnan lähiasukkailla ei ole mitään mahdollisuutta vaikuttaa kaavaan. Kuntien (ja maakuntien) rajoilla on yleensä mm. tiestö jo suunniteltu, samoin kuntien alueet rajoittuvat isoihin vesistöihin. Luonnon kannalta kaavoituksessa ei tarvitse rajoittaa kuntarajaan sillä luonto ei tunne mitään rajoja.

Kommentit luvusta 6 Asemakaava

-

Kommentit luvusta 7 Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 8 Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Tuulivoimarakentamista ei voi verrata vaikutuksiltaan ja seurauksiltaan mihinkään muuhun rakentamiseen. Yleinen harhakäsitys on, että se on "kunnan oma investointi"; se on (ulkomaisen) hanketoimijan oma projekti. Muussa yleisessä rakentamisessa omistaja myös huolehtii elinkaaren

päätyessä ennallistamisesta, mutta nykysäädöksillä n. 30 % tuuliteollisuusalueen rakennelmista - vain itse turbiinirakennus - puretaan ja n. 70 % jää luontoon. Nämä ovat: tiestö, betoni-rauta - perustukset, maakaapelit, sähkölinjat. Ennallistaminen pitää koskea kaikkea sitä, mitä luontoon on tuotu. Ennallistamiseen nykyään sisältyy vai sellainen materiaali, josta mahdollisesti saa rahaa, mutta betoniperustukset ovat pelkkää kuluja, ne jäävät luontoon. Hanketoimijoilta kysyttäessä näihin 70 %:in ei anneta vastauksia, sillä se kuuluu maanomistajan kanssa tehtyyn salattuun sopimukseen. Maanvuokrasopimusta pitäisi kuntatasolla mielestämme avata luontoon liittyvien jäte- ja myrkkyuhkien vuoksi. Ainoastaan maanvuokra voi jäädä sopimuspuolien kahdenkeskiseksi asiaksi. Tähän pitäisi tulevaisuuden kannalta saada muutos. Tuulivoimarakentamisessa ei pitäisi mennä pelkkä raha edellä. Hanketoimijat vaihtuvat nopeaan tahtiin. Kunta ja maanomistaja jäävät loppuvaiheessa pulaan.

Myös kiinteistövero tuotto kunnille on hyvin epävarma, se tulee muuttumaan valtiontalouden tuotto-odotusten vuoksi.

Yhdistyksemme korostaa etäisyysvaatimusta asutukseen (8H) myös maakuntakaavaan kuulumattomien hankkeiden osalta. Niilläkin kilometrimäärillä on melu, välke, yölliset lentoestevalot ja infraääni tarpeeksi iso häiriö asukkaille.

Tuulivoimarakentamisessa on paljon ylipuhetta positiivisista talous- ja työllisyysvaikutuksista. Nämä markkinapuheet eivät saa sisältyä jatkossa lakitekstiin, vaan on pysyttävä neutraalilla asialinjalla.

Kommentit luvusta 9 Aurinkovoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Aurinkovoima-aluetta ei koske vielä oikein mikään laki, sitä käsitellään normaalina rakentamisena. Sen luontovaikutukset ovat vielä hämärän peitossa. Kuten myös alueen ennallistaminen. Kuitenkin tekniikaltaan rakennelmat tarvitsevat - kuten myös tuulivoimalat - kriittisiä maametalleja. Tässäkään rakentamisessa ei oteta huomioon maaperän käyttötarkoituksen muutosta ja sen vaikutusta pieneliöstöön, hyönteisiin ja muihin eläinlajeihin ja niiden käyttöön. Oletettavasti pieneliöstö köyhtyy ja isommat eläimet pakenevat kulkureittien, ravinnon ja maaperän muutosten vuoksi. Lintujen muuttoon liittyy ns. musta jää -ilmiö törmäysvaikutuksineen. Luontoon liittyvät muutokset ovat aurinkovoimassakin tärkein tutkimisen aihe lakia kirjoittaessa. Aurinkovoima-alueita varten ei pidä koskea metsäalueisiin.

Kommentit luvusta 10 Ranta-alueita koskevat erityiset säännökset

Tuulivoimahankealueilla sijaitsevat rakentamattomat, luvitetut asuin- ja loma-asuntopaikat on huomiotava rajoittavana tekijänä tv- ja aurinkovoima-alueita suunniteltaessa. Näihin on otettava YVA:ssa kantaa.

Kommentit luvusta 11 Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

Tuulivoimahankkeiden YVA-menettely on laadittava tarkasti ja selkokielellä, jotta tavallinen lukija sen ymmärtää. Mahdollisesti EU:n (?) vieraskielisistä termeistä suomenkieleen käännettyillä termeillä asiat eivät avaudu. YVA-selostus ei myöskään käsittele kaikkia tärkeitä asioita, siinä on puutteita mm. terveydenhuollon ja sosiaalisten vaikutusten osalta. YVA-menettelyä olisi uusittava käsittämään kaikkea nimenomaan energiahankkeisiin liittyvissä osin, ei riitä pelkkä rakentamiseen liittyvä normaali termistö.

Kaavoituksen sujuvuudella ei ole merkitystä - ainoastaan huolellisella, tarkoituksenmukaisella ja oikeanlaisella kaavoituksella on merkitystä.

ELY-keskuksen perustellulla päätelmällä pitäisi olla painoarvo. Myös hankkeen kielteinen päätös pitäisi olla mahdollinen. Myös eri alueiden ELY-keskusten päätelmät pitäisi saada laadultaan samankaltaiseksi.

Kommentit luvusta 12 Asemakaavan ja yleiskaavan laatimisaloite ja asemakaavan ja yleiskaavan laatiminen yhteistyössä

-

Koemmentit luvusta 13 Merialuesuunnittelu

-

Kommentit luvusta 14 Kansallinen kaupunkipuisto

-

Kommentit luvusta 15 Valtion rajat ylittävät ympäristövaikutukset

-

Kommentit luvusta 16 Pakkokeinot ja seuraamukset

-

Kommentit luvusta 17 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto koskevat säännökset

Tiedottamista koskeva lainsäädäntö on ollut heikkoa ja sitä on käytetty hyväksi tuulivoimahankkeiden edistämiseksi. Varsinkin alkuvaiheen n. 2 vuoden salailu, ennen kuin hanke on tullut kunnan viralliseen päätöksentekoon. Hankkeen osallistamiseen pitäisi asukkaalla voida päästä aiemmassa vaiheessa. Alueen asukas on paras asiantuntija hankealueen luontotutkimuksissa, nyt nämä on sivuutettu kokonaan. Konsulttiyhtiöt tekevät myös osin näennäisiä kirjoituspöytäkirjoja. Konsulttiyhtiöt, kuntapäättäjät ja virkamiehet tekevät yhteistyötä hankkeen läpiviemiseksi kuntalaisille tiedottamatta ja kysymättä. Kuntien päätösvalta on valunut hanketoimijoille. Osallistuminen mielipiteiden ja valitusten tekemiseen on nopeaa ja asukkaat eivät ehdi kaikkiin osallistumaan. Niillä pitäisi olla pidempi tutustumis- ja lausumisaika.

Asukastilaisuudet ja vapaa media ovat hyvä tiedotuskeino.

Kommentit luvusta 18 Muutoksenhaku

Kuntalaisten ja maakunnan asukkaiden vaikutusmahdollisuudet ovat vähäiset päätöksenteossa. Se vaikuttaa siihen, että hallinto-oikeus ruuhkautuu valitusten vuoksi. Kunnallisen ja maakunnan päättäjien jalkautuminen asukkaille päin sujuvoittaisi päätösten perusteita. Se toisi oikeaa tietoa kaikille osapuolille.

Kommentit luvusta 19 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto ja voimaantuloa koskevat säännökset

Kaavoituspäätösten tiedoksianto ja voimaantuloa ei pitäisi nopeuttaa. Ns. sujuvoittaminen eli vihreän siirtymän ohituskaista ei ole demokraattinen tapa.

Kommentit luvusta 20 Erinäiset säännökset

-

Kommentit luvusta 21 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

-

Kommentit alueidenkäyttölain muuttamisesta (liitelaki, nimike muuttuu laiksi kaavojen toteuttamislainsiksi)

-

Kommentit rakentamislain muuttamisesta

Koska olemme yhdistyksenä keskittyneet vain energiahankkeisiin, esitämme aikalisää tuuli- ja aurinkovoimaan liittyvän vetytalousinvestointien, akkuvarastojen ja energiasyöppöjen datakeskusten investointipäätösten suhteen. Niiden vaatimat energiahankkeet ovat mega-luokan investointeja, niiden vaikutustenarvioita ei ole esitetty kokonaisvaltaisesti esim. pinta- ja pohjavesiin liittyen. Myös materiaalit, turvallisuus, työllistävä vaikutus ja maallemme tulevat taloudelliset hyödyt tai tappiot ovat tutkimatta.

Luonnos uudeksi alueidenkäyttöasetukseksi viimeistellään ja siitä pyydetään lausunnot syksyllä 2025. Jos haluatte jo nyt antaa siitä kommentteja niin voitte tehdä sen tässä.

Yhdistysten ja järjestöjen osallistumista lausunnoilla, mielipiteillä ja valituksilla ei pidä missään kaavoituksen vaiheessa rajoittaa. Nämä järjestöt toimivat paikallisten asukkaiden asialla ja heidän ongelmien ja toiveiden esille tuojana keskitetysti. Jos osallistumista rajoitetaan se on suuri isku tasapuolisuudelle.

Nykyinen maailmantilanne ja Suomen oma geopoliittinen asema on kriittinen. Yhteiset taloudelliset resurssit pitäisi kohdentaa puolustukseen ja huoltovarmuuteen maan yhteisen edun hyväksi.

Tämänhetkinen taloudellinen panostus valuu vihreään siirtymään ulkomaisten edunsaajien hyödyksi. Vastakkaisasettelun pitäisi avata silmiä.

Talous vastaan luontoarvot, se ei ole oikea suunta. Pitkällä tähtäimellä luonto on tärkeämpi kuin hetkellinen pikavoitto.

Väestön ikääntyminen on tuonut ongelman, jossa osa väestöstä ei ole pystynyt osallistumaan päätöksentekoon mm. digitalisaation vuoksi. Osallistuminen iästä tai vammaisuudesta riippumatta on jokaisen oikeus (vrt. Århusin sopimus). Kansalaisilla pitää olla vaikutusmahdollisuus elinympäristöään koskeviin päätöksiin.

Liisa Tuovinen
Pelastetaan Pielaveden luonto Ry:n lausunto